נידון מחצה על מחצה אבניו עציו ועפרו מטמאין כשרץ שנאמר שקץ תשקצנו ר"ע אומר כנדה שנאמר תזרם כמו דוה צא תאמר לו מה נדה מטמאה במשא אף עבודת כוכבים מטמאה במשא: **גמ'** והא קא מרווח לעבודת כוכבים א"ר חנינא מסורא דעבד ליה בית הכסא והא בעי צניעותא דעבד ליה בית הכסא דלילה והא אמר מר איזהו צנוע הנפנה בלילה במקום שנפנה ביום ואע"ג דאוקימנא בכדרך מיהו צניעותא בעי למעבד דעבד ליה לתינוקות א"נ דגדיר ליה בהיזמי והיגני: **מתני'** שלשה בתים הן בית שבנאו מתחלה לעבודת כוכבים הרי זה אסור סידו וכיידו לעבודת כוכבים וחידש נוטל מה שחידש הכניס לתוכה עבודת כוכבים והוציאה הרי זה מותר: **גמ'** אמר רב המשתחוה לבית אסרו אלמא קסבר תלוש ולבסוף חברו כתלוש דמי והאנן בנאו תנן בנאו אע"פ שלא השתחוה לו השתחוה אע"פ שלא בנאו א"ה הני שלשה ארבעה הוו כיון דלענין ביטול בנה והשתחוה חד קא חשיב ליה: **מתני'** שלש אבנים הן אבן שחצבה מתחלה לבימוס הרי זו אסורה סיידה וכיידה לשם עבודת כוכבים נוטל מה שסייד וכייד ומותרת העמיד עליה עבודת כוכבים וסילקה הרי זו מותרת: **גמ'** א"ר אמי והוא שסייד וכייד בגופה של אבן והא דומיא דבית תנן ובית לאו בגופיה הוא ומיתסר בית נמי איכא ביני אורבי מי לא עסקינן דשייע והדר שייעיה אלא כי אתמר דרבי אמי לענין ביטול אתמר ואע"ג דסייד וכייד בגופה של אבן כי נטל מה שחידש שפיר דמי דמהו דתימא כיון שסייד וכייד בגופה של אבן כאבן שחצבה מתחלה לעבודת כוכבים דמיא ותיתסר כולה קמ"ל:

מתני'

נידון מחצה על מחצה. אותו חלק של עבודת כוכבים אינו עולה לו בכניסת ד' אמות אבל חלקו עולה לו שאם היה עביו שתי אמות מונה האמה שלו וכונס עוד ג' אמות לתוך שלו: **אבניו ועציו ועפרו.** של אותו כותל מטמאין כשרץ אפילו חלקו לפי שאין ברירה. שרץ אין מטמא במשא: **שקץ.** לשון שרץ: **נדה מטמאה במשא.** דכתיב (ו) וכל הנוגע בכל כלי אשר תשב עליו אלמא טמיתיה לכלי אשר (ג) נשא אותה ואע"פ שלא נגעה שאפילו היו עשרה כלים זה על זה כולן בכלל אשר תשב עליו הן: **תזרם כמו דוה.** בעבודת כוכבים מישתעי: **גמ' דעביד ליה בהכ"ס.** שנפנה שם: **והא בעי צניעותא.** ואנן תנן דאסור לבנות כותל להפסיק בינו ובין עבודת כוכבים לפי שבונהו לעבודת כוכבים: **במקום שנפנה ביום.** שצריך צניעות ואע"ג דשנינו בפ' הרואה (ברכות סב.) לא אימא במקום שיהא צריך להתרחק בלילה כביום אלא אימא כדרך שנפנה ביום שיהא נפרע מיושב וכשיעור שנתנו חכמים טפח וטפחיים מ"מ ש"מ דבעינן נמי בלילה צניעות והכא ליכא צניעות דחזו ליה בני עבודת כוכבים: **היזמי והיגני.** קוצים וברקנים: **מתני' שלשה בתים הן.** לענין ביטול עבודת כוכבים: **בית.** שתחלת בנייני לעבודת כוכבים והיו עובדין את הבית עצמו: **הרי זה אסור.** דכל הבית הוי עבודת כוכבים ואם העובד כוכבים בנאו אסור עד שיבטלנו שיתוץ ממנו קצת ואם של ישראל הוא אסור עולמית אבניו עציו ועפרו: **סידו וכיידו לעבודת כוכבים.** שהיה בית בנוי לדירת אדם והקצהו לעבודת כוכבים וטחו בסיד ועשה בו ציורין לעבודת כוכבים: **נוטל מה שחידש.** אם בא ישראל לבטלו נוטל מה שחידש ומותר הבית ואע"פ שלא ביטלו עובד כוכבים או אפילו היתה של ישראל מומר (ז) שאין עבודת כוכבים שלו בטילה הכא בטיל שאין נאסר אלא חידוש וההוא חידוש שבטלו (ח) אסור בהנאה לעולם ובגמרא מוקי לה כגון שלא נעבד הבית מעולם אבל אם השתחוה לה עובד כוכבים אחרי כן נאסר כל הבית ובעי עובד כוכבים לבטלו ואם השתחוה לה ישראל אסורה עולמית: **הכניס לתוכו עבודת כוכבים.** ואת הבית עצמו לא נתכוין לעבוד ולא הקצהו לתשמיש עבודת כוכבים אלא לפי שעה הכניס לתוכו עבודת כוכבים: **גמ' תלוש ולבסוף חברו.** אבני בית תלושין ובנאן וחברן בקרקע: **אע"פ שלא השתחוה.** וקסבר תנא דידן עבודת כוכבים אסורה מיד ואע"פ שלא נעבדה: **לענין ביטול בנה והשתחוה חד חשיב ליה.** דבין בנה בין השתחוה כולו אסור אם של עובד כוכבים היא צריך עובד כוכבים לבטלו ואם של ישראל היא אין לה בטילה עולמית: **מתני' שלש אבנים הן.** לענין ביטול עבודת כוכבים: **אבן שחצבה.** מן ההר: **מתחלה לבימוס.** מקום מושב עבודת כוכבים שמושיב הצלם עליה ועובדין את הבימוס כעבודת כוכבים עצמו (ט): **הרי זו אסורה.** ואפי' לא העמיד עליה ואם עובד כוכבים חצבה צריך עובד כוכבים לבטלה ולחסר ממנה מעט עד שתפגום ואם ישראל חצבה לעבוד עליה עבודת כוכבים אסורה עולמית: **סיידה וכיידה לעבודת כוכבים.** והיא היתה חצובה ועומדת: **נוטל.** ישראל מה שחידש העובד כוכבים וחוזר לרוח והאבן מותרת שלא נעשה עבודת כוכבים אלא החידוש: **העמיד עליה עבודת כוכבים.** לפי שעה ולא הקצה את האבן לבימוס וסילקה הרי זו מותרת ואין צריכה ביטול: **גמ' והוא שסייד וכייד בגופה של אבן.** שחקק בה צורה בברזל אבל סייד וכייד עליה ע"י טיח מותרת בלא ביטול הואיל ולא עבדה עובד כוכבים: **והא בית.** סיוד וכיור שלה אינה נעשה ע"י חקיקה אלא טח על הכותל: **ביני אורבי.** בין לבינה ללבינה מכניסו והוה ליה בגופה: **מי לא עסקינן.** כלומר מתניתין סייד וכייד סתמא קתני ומי לא משתמע נמי דאי הוה בית שיע מתחלה קודם איסור והדר האי ושייעיה לשם עבודת כוכבים וקתני נוטל דלא סגי בלא נטילת חידוש: **לענין ביטול אתמר.** ולא לענין תחלת איסור למימרא דלא ניתסר אלא אם כן סייד בגופיה אלא ודאי בלא גופיה נמי אסירא ור' אמי אביטול קאי וה"ק אפי' סייד בגופיה סגי לה בהא ביטולא דמתני' ולא בעי ביטול דעובד כוכבים: **ותיפסר כולה.** ותיבעי עובד כוכבים לבטלה או אם היתה של ישראל תאסר עולמית קמ"ל דלא חייל שם עבודת כוכבים אלא אחידוש:

אבניו ועציו ועפרו מטמאין כשרץ. ואפי' למ"ד (לעיל מה:) אין עובדין לשברים הכ"ע כגון שהיתה עבודת כוכבים של ישראל או של עובד כוכבים והשתחוה לה ישראל ובירושלמי מוקי כגון שהשתחוה לכל אבן ואבן וכן פ"ה: **בית** שבנאו מתחלה לעבודת כוכבים. פרש"י שתחילת בנייני לעבודת כוכבים והיו עובדין את הבית עצמו וכן בסמוך גבי אבן שחצבה מתחלה לבימוס (ד) מקום מושב של עבודת כוכבים ועובדים את הבימוס כעבודת כוכבים עצמה ויפה כוון בזה דודאי צ"ל שהבית והאבן נעשו ליעבד דאי להיות משמשי עבודת כוכבים הא אמרינן (לעיל יט:) משמשי עבודת כוכבים אינן אסורים עד שיעבדו ואילו בגמרא קאמר גבי בית בנה אע"פ שלא השתחוה וגבי אבן נמי מדקתני חצבה מתחלה משמע דלא עבד (ה) בה כבר דאי עבד בה צ"ל חציבה מתחלה לכך הא גבי תפילין (ברכות דף כג.) אמרינן צר ביה ולא אזמניה וכן זו נמי לא ליבעי חציבה מתחלה אי עבד בה מיהו מתוך לשונו משמע שהבית והאבן נעשו להיות עבודת כוכבים ואגב עבודת כוכבים עובדים הבית והאבן וק"ק דגבי אשירה בסמוך אין לפרש כן שיהא נטוע לשום תחתיו עבודת כוכבים ואגב עבודת כוכבים עובדין [את] האילן דהא אמרינן בגמרא (ו) רישא ד"ה ואילו ר"ש אומר הואיל ולצורה הם עובדין נתיר להם את האילן ולא קאמר דאגב עבודת כוכבים עובדין את האילן לכן נראה לפרש בכל שלשתן שבנה וחצב ונטע להיות עבודת כוכבים עצמה והא דנקט גבי אבן לבימוס אע"ג דסתם בימוס רגילות הוא להיות משמש עבודת כוכבים כמו בימוס של מלכים מ"מ נקט בימוס שלא היתה חשובה בעיניהם לעבדה אלא אותם שדומה לבימוס לפי שבימה נותנין עליה עבודת כוכבים: **אבן** שחצבה מתחלה. ה"ה דהוה מצי למנקט זקפה להשתחוות לה כדא"ר יהודה (לעיל דף מו.) גבי לבנה וצ"ל דלא דמי דהא דא"ר יהודה דזקיפתה אוסרתה היינו בהשתחוה לה עובד כוכבים דאמר שלימותיה דישראל עביד כיון דגלי דעתיה לעבודת כוכבים נתכוין אבל הכא בחציבה לבד נאסרה משום דהוי מעשה חשוב וה"נ אמר בגמרא בנה אע"פ שלא השתחוה וה"נ נימא חצבה אע"פ שלא השתחוה ומיהו לפי מה שפ"ה בגמרא דמתני' אתיא כמ"ד אסורה מיד ודאי הוי רבותא טפי בזקפה אע"ג דלא חצבה דמתסר אליביה כדמשמע לעיל אלא נקט חצבה כמו בבית בנאו ובאילן נטעו כו': **גדעו** ופסלו לעבודת כוכבים. פ"ה לעבוד בגידולין שיגדלו מעתה ושאינו עושה עבודת כוכבים רק החידוש ויפה כוון שאם נתכוין העובד כוכבים לעקרו לעשותו לעבודת כוכבים ודאי הכל אסור אע"פ שאילן מחובר כיון שעשה מעשה בגוף האילן דומיא דעפר דחפר בה בורות שיחין ומערות שנאסר גם שאר הקרקע לפי שעשה בה מעשה: **ה"ג** העמיד תחתיו עבודת כוכבים (ז) ובטלה הרי זו מותרת. ואע"ג דכי לא בטלה נמי לא הוי משמשין דהא אליבא דרבנן קא מוקמינא לה בגמ' דאמרינן אילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר והכא מסתמא לא נטע מתחלה לכך מדלא מפרש עלה שנטעו מתחלה לכך מ"מ כל זמן שלא בטלה איסורא דרבנן איכא שבשעה שעבודת כוכבים נראית תחתיה נראה כאילו נטועה מתחילה לכך: **והאנן** בנה תנן. הוה מצי למימר וליטעמיך בימוס דתלוש הוא נמי תנא אלא חצבה וה"ה השתחוה וה"נ בנה וה"ה השתחוה: **אי** הכי ג' ארבעה הוו. גבי בימוס נמי איכא למיפרך הכי דהא השתחוה לבימוס אסור ובחד שינויא מתרצי: **והוא** א] שסייד וכייד בגופה של אבן. אור"י כי (ח) לאו דוקא נוטל מה שחידש ותו לא דא"כ אפילו לא סייד בגופה של אבן נמי נוטל מה שחידש אלא נוקב כל האבן מעבר לעבר כנגד החידוש ונוטל:

גדעו

עין משפט נר מצוה

ע א מיי' פ"ו מהל' אבות הטומאה הל' ב [ה]:
עא ב מיי' פ"ה מהל' דעות הל' ו טוש"ע א"ח סי' ג סעי' יב:
עב ג מיי' פ"ח מהל' עבודת כוכבים הלכ' ה סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סי' קמג סעיף א:
עג ד ה ו ז ח מיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע י"ד סי' קמה ס"ג:
עד ט י מיי' שם טוש"ע שם סעי' ד:
עה כ מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' ה:
עו ל מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' ד:

◆

הגהות מהר"י לנדא

א] תוס' ד"ה והוא שסייד וכו'. נ"ב עי' בתשובת רמ"א סי' קיד פירוש על דברי תוס' האלו:

◆

מוסף רש"י

מחצה על מחצה. המחצה שלו נחשבת באורגע אמות של כניסה, לפי שחייבוהו חכמים להרחיקו משלו ארבע אמות וליכנס כולו בתוך שלו (שם). מטמאה במשא. אדם הנושאה (שם פב.). במקום שנפנה ביום. מתרחק מבני אדם בלילה כביום (ברכות סב.). המשתחוה לבית. שלו, אבל של חבירו אינו יכול לאסור (חולין מ.). אסרו. דאע"ג דמחובר לקרקע הוא, לענין עבודת כוכבים כתלוש דמי, דאי אמרת כמחובר דמי לא אסריה, דהכי גמרינן (לעיל מה.) אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם, ואי אמרת כמחובר דמי לא נאסר דהוי דומיא דהר (מעילה כ.).

◆

רבינו חננאל

לתוך שלו ובונה: ומקשינן והא קא שביק רווחא לעבודת כוכבים ופרקינן דעביד ליה לאותו מקום שהניחו מופנה בית הכסא שלא להרויח לעבודת כוכבים: והא בעי צניעותא. ופרקינן דעביד ליה בית הכסא דתינוקות דלית להו צניעותא. אבל גדול אע"ג דהא דתניא איזהו צנוע זה הנפנה בלילה במקום שנפנה ביום ואוקימנא כדרך שנפנה ביום בצניעות מכוסה כך נפנה בלילה בצניעות א) אם היה הכותל שלו ושל עבודת כוכבים ידין מחצה למחצה אבניו עציו ועפרו מטמאין כשרץ ר' עקיבא אומר מטמא אפילו במשא כנדה כו': מתני' שלשה בתים הן בית שבנאו מתחלה לעבודת כוכבים הרי זה אסור כולו לעולם. אבל אם בנאו לשום בית דירה ואח"כ סיידו וכיירו לשם עבודת כוכבים נוטל הסיוד והכיור שחידש לשם עבודת כוכבים והבית מותר. לא סייד ולא כייר ולא חידש אלא הכניס עבודת כוכבים לתוכו והוציאה הבית מותר. ובא רב והוסיף אפילו לא בנה זה הבית לשום עבודת כוכבים אלא השתחוה לבית אסרו. והא דתנן במתני' שלשה בתים ולא תני ד' משום דלענין ביטול בנה והשתחוה חד הוא ולא מבטיל אלא בנתיצה לפיכך חשיב להו בחד: שלש אבנים הן אבן שחצבה מתחלה לבימוס פי' בימוס במה. והיא מצבה של אבן אחת הרי זו אסורה לעולם סיידה וכיירה בגופה של אבן וחידש נוטל מה שחידש והאבן מותרת. העמיד עליה עבודת כוכבים וסלקה הרי זה מותרת:

א) נ' דחסר אלה תיבות וצ"ל מ"מ צניעות מיהא בעי: אם היה הכותל וכו'.

מסורת הש"ס

א) [שבת פב.], ב) [עי' תוס' לעיל יג. ד"ה אבל], ג) ברכות סב., ד) [במשנה שבמשניות ובפי' הרי"ף והרא"ש ע"ש אי' ובירושלמי ובכן איתא כבערוך ערך סייד], ה) [מעילה כ. חולין טז.], ו) [ויקרא טו], ז) בס"א: מתומר, ח) [שנה. רש"ש], ט) בס"א: הבימוס עצמו כעבודה זרה, י) [וע"ע תוס' שבת פב: ד"ה אבנים], כ) זה הדבור וגם דבור שלאחריו שייך לדף מח.

◆

תורה אור השלם

1. ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמהו שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא: דברים ז כו
2. וטמאתם את צפוי פסילי כספך ואת אפדת מסכת זהבך תזרם כמו דוה צא תאמר לו: ישעיהו ל כב

◆

גליון הש"ס

מתני' נוטל מה שסייד. בסדר המשנה כמשניות הנדפסות וחידש נוטל מה שחידש: תוס' ד"ה בית וכו' דהא גבי תפילין. לא ידעתי לאיזה נתכוין לראיה וי הא להדיא מפורש בגמ' שאם השתחוה אע"פ שלא בנאה אסור. הרי דהשתחואה לחוד אוסר וצ"ע: ד"ה אבן וכו' ומיהו לפי מה שפ"ה. נראה כאילו היה אפשר לנטות מדברי רש"י ולומר דמתני' ס"ל דעד שתעבד ומ"מ מעשה חשוב דבנין אוסר מיד אבל זקיפה לא. אבל תמוה לי הא לעיל דף יט ע"ב איתא הניחא למ"ד וכו' ופל עובד כוכבים עד שתעבד. הרי דהתם מיירי בבנה ביפה ואפ"ה למ"ד משתעבד לא נאסר ע"י הבנין לחוד וא"כ א"א לנטות מדברי רש"י: ד"ה גדעו וכו' דומיא דעפר דחפר. לקמן דף נד ע"ב: ד"ה והוא שסייד וכו' אור"י. עיין הגר"א סי' קי"ג:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי הכי שלשה כצ"ל ותיבת הני נמחק: (ב) שם דלענין ביטול תנן בנה: (ג) רש"י ד"ה נדה וכו' לכלי אשר נשא. נ"ב עיין בשבת דף פב ע"ב כתב רש"י ח"ל נדה מטמאה במשא אדם הנושאה דאיתקש לזב והזב בנגיעה והוא את זבו וגו' חב מטמאה במשא דכתיב וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב והנושא אותם וגו' אף הזב כמשמע אותם עכ"ל רש"י וצ"ע: (ד) תוס' ד"ה בית וכו' מתחילה לבימוס פירש רש"י מקום מושב: (ה) באה"ד דלא עבד לה כבר דאי עבד לה למה: (ו) באה"ד דהא אמרינן בגמ' שתים דברי הכל כצ"ל ותיבת רישא נמחק: (ז) ד"ה ה"ג העמיד תחתיו עבודת כוכבים ונבטלה הרי זו מותרת ואע"ג דכי לא נבטלה וכו' כל זמן שלא נבטלה איסורא: (ח) ד"ה והוא וכו' אומר ר"י לפי זה לאו דוקא: